”Kaos och ordning” i markanvändningen och deras ekologiska betydelse – en historisk belysning. Exempel från bl a Sverige och Rumänien.

Urban Emanuelsson
Centrum för Biologisk Mångfald
(SLU och UU)
Kristianstads Högskola

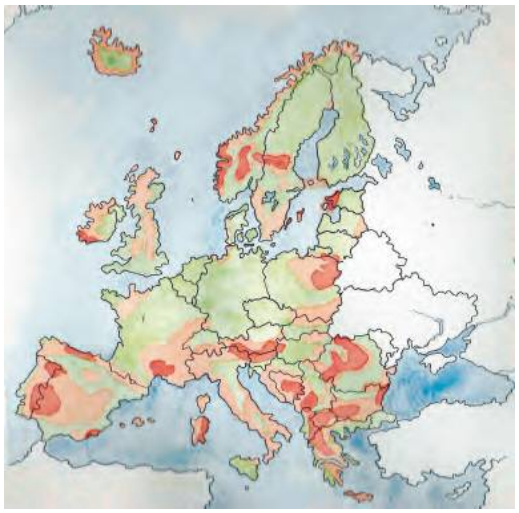

Tydliga ekonomiska värden

Ej tydliga ekonomiska värden

1

20

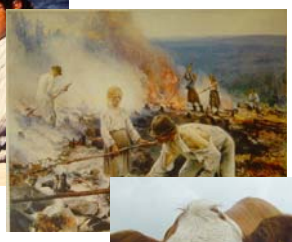

50

200

3000
(600)

Öppen mark – nyckelproblem för naturvården

Det finns ett centralt och ännu olöst problem när det gäller Europas biodiversitetshistoria – öppenmarksproblemet. Frågan är av stor betydelse både för förståelsen av hur landskapet har utvecklats och för hur vi ska behandla det i framtiden. Det är ett nyckelproblem för naturvården i Europa.

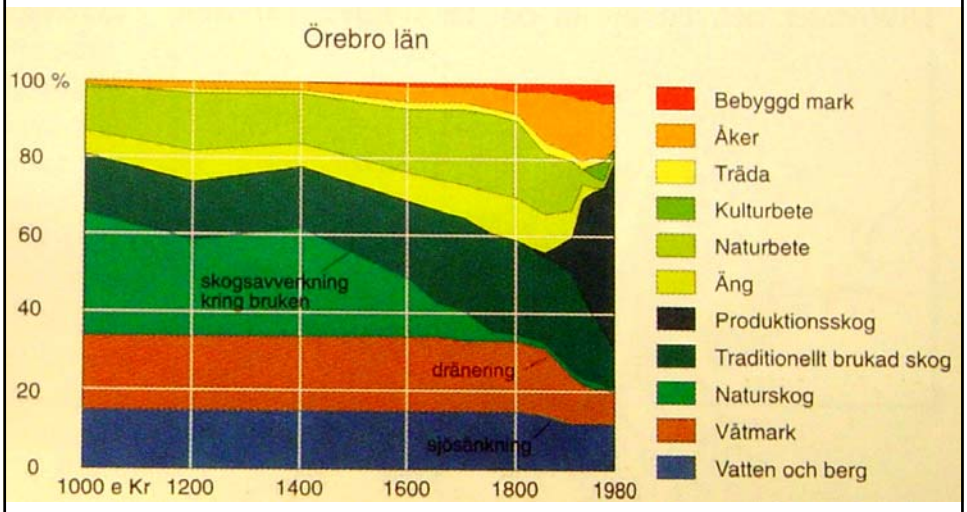

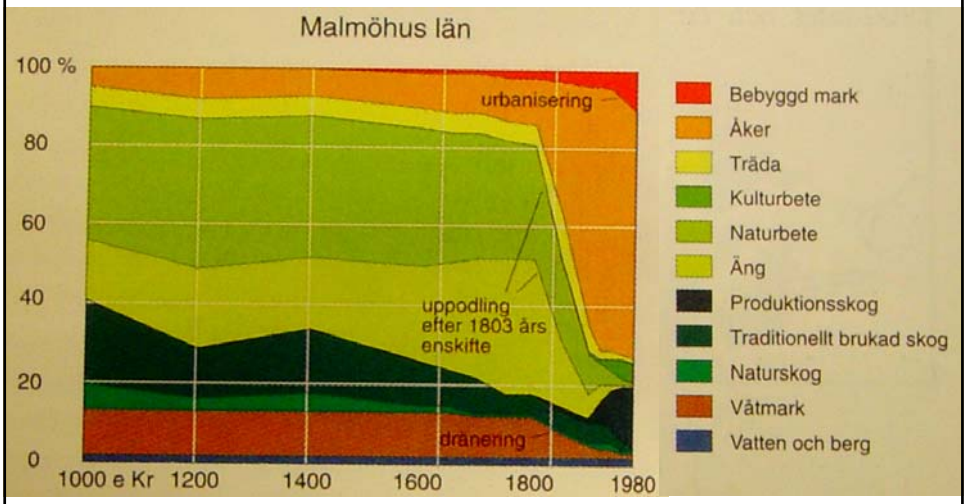

Trender de senaste 3000 åren

- Expansion under bronsåldern
- Regression under början av järnåldern
- Expansion under Roms kejsartid
- Regression under folkvandringstiden
- Expansion på 1000-1200-talen
- Regression 13-1400-talen
- Expansion 1500-talet
- Problem på 1600-talet
- Expansion sedan 1700-talets mitt

Hävdfaser och igenväxningsfaser i landskapet

Artgrupper i ett landskap

- Naturskogens arter
- Kulturlandskapets arter
- Igenväxnings-successionernas arter

Hävdbrott

Hävdbrotten har inte varit synkrona i landskapet

Orsaker till hävdbrott

- Stora epidemier
- Stora tamdjursepizooter
- Krig
- Ekonomisk tillbakagång
- Klimatiska förändringar
- Ekosystemdegeneration
- Äganderättsproblem
- Arvsproblem

Belägg för variationer i hävdintensitet

- Agrarhistoria
- Detaljerad kunskap om arters biologi
- Ekologiska ”flaskhalsars” betydelse

Att medvetet införa hävdbrott i markanvändningen

- Träda i odlingssystem
- Övergivande av ängsmark
- Kombination av kolonisation och hävdbrott

Implikationer för natur- och kulturmiljövård

- Hävdbrott i hagmarkshävden!!
- Bete i naturskogarna!!

Eld

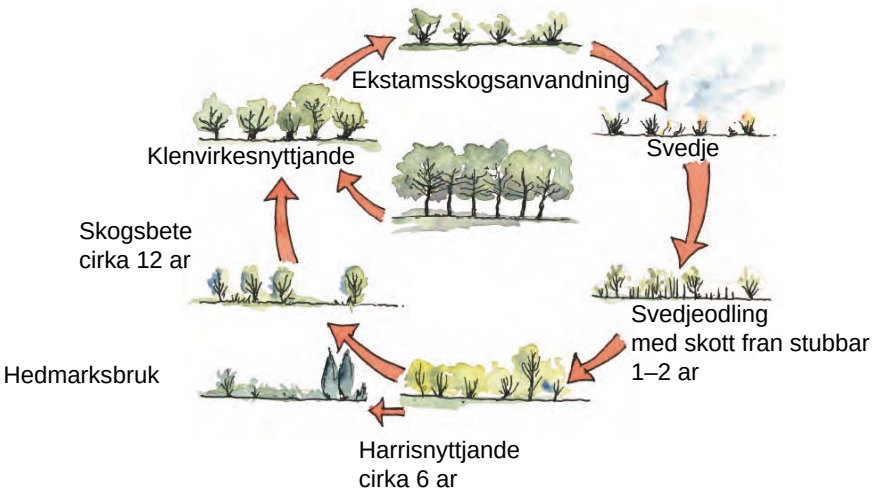
Ekstamsskogsanvandning
Svedje
Svedjeodling
med skott fran stubbar
1–2 ar
Harrisnyttjande
cirka 6 ar
Hedmarksbruk
Skogsbete
cirka 12 ar
Klenvirkesnyttjande

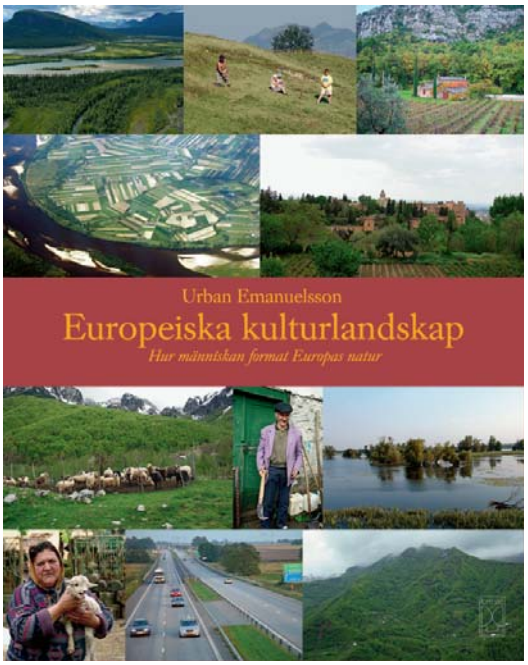

Odlingssystem med gödsel

Permanenta åkrar är beroende av tillförsel av närsalter för att kunna vara just permanenta. Åkern kan ses som slutstation i ett system där en mängd andra ytor i landskapet bidrar till att förse den med närsalter. Beroendet bröts först när man i början av 1900-talet började använda konstgödsel i stor skala.

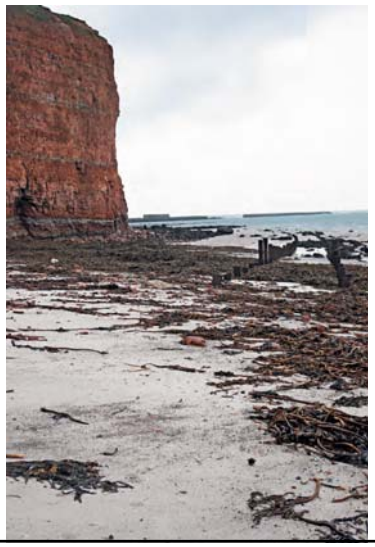

Revolutioner som förändrat Europas landskap

Franska revolutionen, industriella revolutionen och två agrara revolutioner – alla har de haft betydelse för det europeiska landskapets utveckling efter sekelskiftet 1800. De agrara revolutionerna har inte bara påverkat dagens jordbruksmark, utan effekterna sträcker sig över hela landskapet.